

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

Кафедра лісового господарства

***ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЛІСОВОМУ
ГОСПОДАРСТВІ***

Методичні вказівки

до вивчення навчальної дисципліни для аспірантів
зі спеціальності 205 «Лісове господарство»

Умань – 2018 р.

УДК

Шлапак В.П. Глобальні проблеми дослідження в лісовому господарстві : методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни для аспірантів зі спеціальності 205 «Лісове господарство» – Уманський НУС, 2018 – 32 с.

У методичних рекомендаціях подана тематика практичного курсу з дисципліни «Глобальні проблеми дослідження в лісовому господарстві», вказівки та нормативні дані для виконання практичних завдань, перелік тем для самостійного вивчення, перелік екзаменаційних питань, список рекомендованої літератури.

Рецензенти: доктор сільськогосподарських наук, професор А. Ф. Балабак
кандидат біологічних наук, доцент І. І. Миколайко

Схвалено науково-методичною комісією факультету лісового і садово-паркового господарства (протокол №__ від «__» _____ 2018 р.)

ВСТУП

Дослідження доктора філософії за напрямком «Лісове господарство» забезпечує теоретичний аналіз і вивчення закономірностей життя лісу, його географічних особливостей, відновлення, росту та розвитку, взаємозв'язків між лісом і довкіллям. Розробку системи, технологію та способи лісокористування, сприяння природному лісовідновленню, проведення догляду за лісом, формування біологічно стійких і цінних насаджень. Обґрунтовує методи підвищення продуктивності та якості лісових фітоценозів, їх охорони і захисту, стійкості проти пожеж, види побічних користувань лісом і способи збереження та підвищення всіх корисних властивостей лісових екосистем, ведення лісомисливського і природоохоронного господарств.

Досліджує біоекологічні, морфологічні та фізіологічні процеси росту та розвитку і закономірності функціонування штучних лісових, агролісомеліоративних, фітомеліоративних, садово-паркових насаджень і їх компонентів. Розробляє наукові основи створення, формування, функціонування, селекції, впливу на довкілля штучних рослинних насаджень різного цільового призначення та біологічні аспекти їх раціонального і невиснажливого використання.

Практична робота №1

ЗБІЛЬШЕННЯ ЛІСИСТОСТІ ТЕРИТОРІЇ У ПРИРОДИХ ЗОНАХ ДО ОПТИМАЛЬНОГО РІВНЯ.

Мета: дізнатися шляхи збільшення лісистості території до оптимального рівня.

Завдання:

1. Ознайомитися з рівнем лісистості території України
2. Вивчити принципи збільшення лісистості території до оптимального рівня

Основний зміст

Лісистість території України

Загальна площа земель лісового фонду становить 10,8 млн га, з яких вкрито лісовою рослинністю 9,5 млн га, що становить 15,7 відсотка території України. За 50 років лісистість зроста майже в 1,5 рази, а запас деревини — в 2,5 рази і досяг 1,8 млрд м³. Середній щорічний приріст у лісах Держкомлісгоспу дорівнює 4,0 м³ на 1 гектар і коливається від 5,0 м³ в Карпатах до 2,5 м³ у Степовій зоні.

Ліси по території України розташовані дуже нерівномірно. Вони сконцентровані переважно в Поліссі та в Українських Карпатах. Лісистість у різних природних зонах має значні відмінності й не досягає оптимального рівня, за якого ліси найпозитивніше впливають на клімат, ґрунти, водні ресурси, пом'якшують наслідки ерозійних процесів, а також забезпечується одержання більшої кількості деревини. Лісистість території наведена в додатку А (таблиця 1).

Ліси України сформовані понад 30 видами деревних порід, серед яких домінують сосна (*Pinus silvestris*), дуб (*Quercus robur*), бук (*Fagus silvatica*), ялина (*Picea abies*), береза (*Betula pendula*), вільха (*Alnus glutinosa*), ясен (*Fraxinus excelsior*), граб (*Carpinus betulus*), ялиця (*Abies alba*). Хвойні насадження займають 42 % загальної площі, зокрема сосна — 33 %. Твердолистяні насадження становлять 43 %, зокрема дуб і бук — 32 %.

Україна, незважаючи на невелику лісистість території, за площею та запасами лісу є європейською лісовою державою. За площею лісів Україна посідає восьме місце в Європі (не враховуючи Росію). Дані по лісистості країн Європи наведені у додатку Б (табл. 2).

Збільшення лісистості території до оптимального рівня

"Концепцією розвитку лісового господарства України на період до 2015 року" передбачено у найближчі 10 років збільшити площу лісів України на 1 млн. га. Це вимагає наукового обґрунтування показників формування оптимальної лісистості за регіонами країни на основі комплексного вивчення

всіх чинників, які впливають на її формування. За останні 50 років проблемі оптимальної лісистості було присвячено чимало досліджень.

Так, К. Б. Лосицький визначав оптимальну лісистість із урахуванням загальної площі всіх лісових та інших насаджень деревних і чагарникових порід спеціального призначення. О. О. Молчанов виділив декілька типів оптимальної лісистості: водоохоронно-водорегулювальну, водоохоронно-грунтозахисну, водопоглинальну, поле- і грунтозахисну, протидефляційну, берегозахисну. Велику увагу приділяли вчені України розрахунку оптимальної полезахисної лісистості.

В УкрНДІЛГА здійснено комплексні дослідження, присвячені розрахунку нормативів оптимальної лісистості для території України. Лісистість території визначали як співвідношення вкритої лісовою рослинністю земель до її загальної площі, виражене у відсотках, а оптимальну лісистість – як частку мінімально необхідної площі лісів, за якої задовольнятимуться потреби народного господарства й населення в матеріальній продукції лісу, його захисних функціях і властивостях. При визначенні оптимальної лісистості території України окремо розраховували необхідні площі масивних лісів і систем насаджень різного цільового призначення (цільових груп захисних насаджень): прирічкових, протиерозійних, полезахисних, придорожніх, насаджень зелених зон міст, селищ міського типу і курортів тощо. При розрахунку оптимальних площ зазначених цільових груп насаджень і їх співвідношення враховували неоднорідність території України за природними умовами, особливості розподілу лісів на водозборах, особливості рельєфу, крутизну схилів, ступень еродованості ґрунтів, рівень загрози виникнення вітрової ерозії тощо. Площі лісів окремих цільових груп, які необхідно створити, визначали з урахуванням рекомендацій, інструкцій та інших нормативних документів.

Нормативи оптимальної лісистості визначали на "ключових" ділянках, які репрезентували мінімальні відносно однорідні одиниці – геоморфологічні (або природні) райони всіх природних зон України. Мінімальні розміри "ключових" ділянок вибирали таким чином, щоб кожна з них охоплювала основні типи місцевості природного району – від водорозділу до долини включно. Загальна кількість ділянок була достатньою для отримання достовірних результатів. На кожній "ключовій" ділянці було визначено оптимальне розміщення насаджень окремих цільових груп, їх загальну площу, частку від площі "ключової" ділянки (її оптимальну лісистість), а також співвідношення площ окремих типів насаджень.

Контрольні питання:

1. Який рівень лісистості в Україні?
2. Як розташовані ліси по території України?
3. Яка оптимальна лісистість для території України?

Практична робота №2

НАРОЩУВАННЯ ПРИРОДООХОРОНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛІСІВ, ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇХ БІОЛОГІЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ.

Мета: вивчити принципи нарощування природоохоронного потенціалу лісів та збереження їх біологічного різноманіття.

Завдання:

1. Засвоїти інформацію щодо нарощування природоохоронного потенціалу лісів
2. Вивчити засоби збереження біологічного різноманіття лісів.

Основний зміст

Збереження біологічного різноманіття в лісах та забезпечення розвитку природно-заповідного фонду

На сьогодні, лісів, підпорядкованих Держлісагентству, уже заповідано 16.6%, при цьому заповідність всієї території держави становить 6.08%. Ліси Агентства займають близько 35% природно-заповідного фонду держави, при лісистості території України - 15,9%. Практично у всіх регіонах заповідність в лісах вища ніж загальнодержавна. Слід відмітити, що за 30 років площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду на лісових землях збільшилась в 3,9 рази (площа із 315 тис. га у 1978 р. до 1258 тис. га у 2013 р. і заповідність відповідно із 5,5% до 16,6%).

Відсоток заповідання лісів в Україні перевищує відповідний показник європейських країн. Це свідчить про те, що у лісовому господарстві країни створені більш жорсткі критерії щодо принципів господарювання і вони в повній мірі відповідають вимогам Всеєвропейської стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття.

Крім того, частка лісів з обмеженим режимом лісокористування за період з 1961 року збільшилась з 34% до майже 50%. В цілому по Україні уже на 40 відсотках вкритих лісовою рослинністю земель заборонено головне користування.

В лісах Держлісагентства створено понад 3 тис. територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 1,2 млн. га.

У підпорядкуванні Держлісагентства знаходиться 13 природоохоронних установ, серед яких: 6 природних заповідників, 6 національних природних парків і 1 господарство-парк, а також 1420 заказники площею понад 624 тис. га, 1134 пам'ятки природи площею 10.4 тис. га, 33 регіональних ландшафтних парки площею 168,8 тис. га, 557 заповідних урочищ площею 79,2 тис. га., 16 дендрологічних парків площею 0,4 тис. га, 46 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва площею 3,6 тис. га.

Із зазначених:

- 290 територій та об'єктів загальнодержавного значення площею 520,4 тис. га.

- 2928 територій та об'єктів місцевого значення площею 737,9 тис. га.

Інформація про заповідання території України та лісів Держлісагентства наведена в додатку В (табл. 3).

Нарощування природоохоронного потенціалу і збереження біорізноманіття в лісах

Продно-заповідний фонд займає 4,95% території України, в якому питома вага лісів становить майже 60%. Станом на 01.01.2008 р. в лісах Держкомлісгоспу створено понад 3 тис. територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею понад 1,1 млн га.

Держкомлісгоспу підпорядковано 11 установ природно-заповідного фонду, зокрема 6 природних заповідників (Дніпровсько-Орільський, "Недобори", Поліський, Рівненський, Черемський, Ялтинський), 4 національні природні парки (Галицький, Гомільшанський, "Сколівські Бескиди", Шацький) і 1 дослідне господарство - парк "Веселі Боковеньки". Загальна площа установ становить майже 208 тис. га, в т. ч. у постійному користуванні понад 155 тис. га. Їх охорона та утримання забезпечується спеціальними адміністраціями за рахунок бюджетних коштів, а на решті території ПЗФ (близько 850 тис. га) покладається на підприємства, у віданні яких вони перебувають. В підпорядкованих лісах утворено 1253 заказники (548 тис. га), 133 пам'ятки природи (11,3 тис. га), 32 регіональні ландшафтні парки (141 тис. га), 544 заповідні урочища (85,9 тис. га), 13 дендрологічних парків (325 га), 44 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (3,3 тис. га). Загалом 290 територій та об'єктів ПЗФ (428,5 тис. га) мають статус загальнодержавного значення і 2737 територій та об'єктів (639 тис. га) - місцевого значення.

На сьогодні уже набуло статусу заповідних 14,3% підпорядкованих лісів. За останні 30 років площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду на лісових землях збільшилась у 3 рази. Частка заповідних лісів у цілому в Україні вже перевищує відповідний показник європейських країн (12%). Це свідчить про достатньо жорсткі критерії принципів господарювання в лісовому господарстві країни, що відповідає вимогам Всеєвропейської стратегії збереження біологічного й ландшафтного різноманіття. В лісовому фонді державних лісгосподарських підприємств частка лісів з обмеженим режимом лісокористування, які включають і заповідні території, за період із 1961 року збільшилась з 34 до 50%. Загалом в Україні вже на 40% вкритих лісовою рослинністю земель заборонені рубки головного користування.

Контрольні питання:

1. Що належить до природно-заповідного фонду?
2. Скільки та які установи природно-заповідного фонду підпорядковані Держкомлісгоспу?

Практична робота №3
РОЗШИРЕННЯ РОБІТ ІЗ ЗАХИСНОГО ЛІСОРозВЕДЕННЯ І
АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЇ. УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-
ПРАВОВОЇ БАЗИ У ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЇЇ
ГАРМОНІЗАЦІЇ З МІЖНАРОДНИМИ ПРИНЦИПАМИ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ ЛІСАМИ

Мета: вивчити роботи з лісомеліорації та ознайомитися з удосконаленням нормативно-правової бази у галузі лісового господарства.

Завдання:

1. Ознайомитися з розширенням робіт із захисного лісорозведення і агролісомеліорацією
2. Вивчити проблеми захисного лісорозведення і агролісомеліорації в Україні та шляхи їх вирішення

Основний зміст

Розширення робіт із захисного лісорозведення і агролісомеліорації

Ліси, які виконують функції підтримання екологічної рівноваги, збереження насамперед земельних і водних ресурсів, називають захисними. В умовах України майже всі ліси належать до водоохоронно-захисних. Площа захисних лісонасаджень становить близько 1,7 млн. га в т.ч. ґрунто- і полезахисні – 1,1, захисні впродовж рік і навколо водойм – 0,3 та уздовж залізниць і шосейних доріг – 0,3 млн. га.

Найбільшу групу серед захисних насаджень становлять ґрунто- і полезахисні ліси, які мають особливо важливе значення для сільського господарства. Ґрунтозахисні функції лісу сприяють закріпленню ґрунту, запобіганню його змиванню і розмиванню, закріпленню рухомих пісків, запобіганню яро утворення. Поряд з цим ліс бере участь у ґрунтоутворювальному процесі, поліпшуючи у ньому кругообіг поживних речовин. Одна з важливих ґрунтозахисних властивостей лісів – протиерозійна.

Важливе водоохоронне, водорегулююче, санітарно-гігієнічне, естетичне і рибогосподарське значення мають захисні лісонасадження по берегах річок, великих водойм. Вони виконують протиерозійну функцію під час повеней, зменшують швидкість течії паводкових вод, їх руйнівну дію, сприяють відкладенню мулистих частинок. Акумуляуючи мулисто-піщаний ілювій, що надходить під час повеней і злив, вони захищають нерестовища від заносів мікрофлори. Захищаючи береги від руйнування, а русла річок від обміління, прирічкові насадження забезпечують регулярний і стабільний рух річкового транспорту. Заплавні і прируслові насадження перешкоджають розмиванню розораних земель, поліпшують мікроклімат заплав, підвищують урожайність сільськогосподарських культур, продуктивність лук і пасовищ. У гірських і передгірних районах України значної шкоди сільському господарству завдають зсуви, обвали і особливо селеві потоки. Вони

виникають внаслідок випадання інтенсивних дощів і залежать від розміру водозабірної і без лісової площ, зв'язаності ґрунту і надмірної експлуатації лісів. Тому гірські ліси мають не тільки важливе народногосподарське значення як джерело деревини, але й відіграють важливі захисні функції: запобігають змиванню і розмиванню ґрунту, утворенню зсувів та обвалів, захищають нижні частини схилів і прилеглі до них угіддя від селевих потоків та повеней, забезпечують стабільність запасів мінеральних джерел. Вони є регуляторами надходження і витрат води. У гірських та передгірних районах ліси повинні займати не менше 50 % площі.

Водоохоронна і захисна роль лісів як природного фактора досі не дістала належної економічної оцінки, що позначилось на екології – руйнівні наслідки безмірного і безсистемного вирубування лісів та зниження лісистості території. Ця корисність лісу інколи ще називається невагомою, хоча за своєю економічною роллю ефект від неї становить значні суми.

За підсумками багаторічних дослідження, кожен 10 % додаткової лісистості зумовлюють додаткове випадання до 40 % опадів, підвищують внутрішньо ґрунтовий і ґрунтовий стоки на 6-8 %, збільшують живлення річок підземними водами на 0,7-0,9 м³ на рік. встановлено, що 1 га лісу захищає 30-35 га прилеглих полів, при цьому під впливом захисних лісових смуг урожайність сільськогосподарських культур підвищується на 2-3 ц/га, а в окремих випадках – до 6-7 ц/га.

Проблема охорони й економічного використання лісових ресурсів особливо актуальна для України з невисокою лісистістю її території, нерівномірним розміщенням лісових насаджень, важливою водоохоронно-захисною роллю лісів.

Лісогосподарські заходи можна поділити на 3 групи:

- 1) заходи, що дають придатну для реалізації продукцію в момент їх здійснення;
- 2) заходи, ефект по яких реалізується після тривалого періоду;
- 3) заходи, ефект від яких виявляється у зменшенні збитків, яких завдають лісу шкідники, захворювання, стихійні лиха.

Комплексне та екологічне використання лісових ресурсів потребує диференційованого підходу до розробки заходів раціонального їх використання, відновлення і охорони.

Основними серед яких є:

- економічне і господарське використання деревинної сировини;
- впровадження безвідходних технологій виробництва в лісозаготівельній та деревообробній промисловості, підвищення рівня інтенсивності лісогосподарського виробництва;
- випереджаючий розвиток хімічної та хіміко-механічної переробки м'яколистяної дрібнотоварної деревини і деревних відходів (що дасть змогу збільшити виробництво лісових матеріалів при розміреному зростанні обсягів лісозаготівель і вирубки лісів);
- якісне і своєчасне лісовідновлення (поліпшення якісної і зміна кількісної структури майбутніх лісів шляхом скорочення періоду відтворення лісових

ресурсів, поліпшення породного складу, використання сортового насіння, нових типів садивного матеріалу, застосування досконаліших агротехніки і технології);

- належний догляд за лісонасадженнями (включаючи раціональне обмежене вирубування);
- створення полезахисних та лісоохоронних лісосмуг, рекреаційних і заповідних лісопаркових зон та масивів;
- зменшення впливу кислотних дощів, проведення селекції для створення стійкіших і продуктивніших видів лісової флори;
- раціональне використання і збереження ягідних, кормових, технічних і лікарських рослин;
- запобігання лісовим пожежам;
- реалізація цільової комплексної програми створення постійної лісосировинної бази для целюлозно-паперової промисловості за рахунок вирощування лісів на спеціальних плантаціях;
- підвищення рівня екологічної освіти та виховання свідомого ставлення населення до лісу.

Агролісомеліорація — комплекс лісівницьких заходів, спрямованих на поліпшення умов росту і розвитку сільськогосподарських культур з метою підвищення їх врожайності.

Агролісомеліорація передбачає створення системи захисних лісових насаджень на полях, вододілах, вздовж водойм, автострад, залізниць, залісення і закріплення пісків, ярів, озеленення населених пунктів.

До завдань агролісомеліорації входить боротьба з суховіями, змивом, розмивом і розвіюванням ґрунту, снігозатримання, захист водойм від заносу і замулювання, захист шляхів од вітрів і снігу.

Захисні лісові насадження дають деревину, плоди, технічну сировину, оздоровлюють і прикрашають місцевість, є місцем гніздування птахів.

У СРСР протягом 1948–1958 років площа полезахисних лісонасаджень зросла більш як на 1100 тис. га. В Україні за цей період вирощено 222,4 тис. га полезахисних лісових смуг, заліснено і закріплено понад 140 тис. га ярів і близько 180 тис. га пісків. Великого розмаху роботи із захисного лісорозведення набули в Китаї та ін. країнах народної демократії. Створюються полезахисні лісонасадження також в США, Канаді, Данії, Югославії та інших країнах.

Проблеми агролісомеліорації в Україні

Загострення екологічних проблем функціонування сучасних агроландшафтів, насамперед, пов'язано з використанням земель, що не забезпечує дотримання оптимальних параметрів екологічних і соціально-економічних функцій територій, відсутністю системних меліоративних та протиерозійних заходів на орних землях, які становлять близько 78 відсотків сільськогосподарських угідь. Захисні лісові насадження лінійного типу створюють екологічний каркас агроландшафтів, але їх кількість, лісівничий стан та безсистемне розміщення не відповідають сучасним вимогам.

Збереження і охорона орних земель належать до пріоритетів держави і є важливою умовою забезпечення збалансованого розвитку агроландшафтів, підвищення урожайності сільськогосподарських культур. В основу Концепції покладено заходи, спрямовані на розв'язання зазначеної проблеми шляхом покращення лісівничо-меліоративного стану захисних лісових насаджень лінійного типу та їх створення на основі науково обґрунтованих технологій.

Проблема неефективного захисту сільськогосподарських угідь захисними лісовими насадженнями лінійного типу зумовлена:

- незбалансованим співвідношенням орних земель, природних сіножатей і пасовищ, лісів;
- посиленням негативного впливу на агроландшафти та їх біологічну компоненту (зміна клімату, аридизація, техногенне навантаження тощо);
- погіршенням лісівничого стану захисних лісових насаджень лінійного типу, зменшенням їх площі, ослабленням захисних і меліоративних функцій;
- неефективністю конструкцій зазначених насаджень, що зменшує їх меліоративний вплив на сільськогосподарські угіддя;
- відсутністю завершених систем захисних лісових насаджень лінійного типу;
- застосуванням спрощених технологій у землеробстві, що послаблюють меліоративний вплив захисних лісових насаджень лінійного типу на сільськогосподарські угіддя;
- зменшенням обсягу створення агролісомеліоративних насаджень за останні десятиліття.

Проблеми захисного лісорозведення і агролісомеліорації в Україні та шляхи їх вирішення

На світовому рівні до пріоритетних напрямів діяльності у забезпеченні сталого розвитку сільського господарства відносять: боротьбу із знелісненням; раціональне використання вразливих екосистем з опустелюванням і посухою; створення компенсуючих ділянок з лісовою рослинністю; екологізацію землекористування за рахунок нового оптимального планування агроландшафтів.

Стан та ефективність використання земельних ресурсів є визначальним фактором забезпечення збалансованого розвитку народногосподарського комплексу, природокористування, а також екологічної та продовольчої безпеки України. Наукою встановлено, що одним із основних чинників зниження продуктивності земельних ресурсів агросфери є деградація агроландшафтів внаслідок тривалого застосування недостатньо екологічних систем землеробства, порушення оптимальної структурно-функціональної організації території, збалансованості основних його стабілізуючих компонентів, що призвело до зниження протиерозійної стійкості агроландшафтів, погіршення їх екологічного стану. Екологічний стан агроландшафтів у державі характеризується масштабним загрозливим проявом ерозійних процесів. Ерозійні процеси на землях

сільськогосподарського призначення набули загрозливих розмірів і негативно впливають на екологічний стан довкілля, знижують продуктивність земельних ресурсів, а отже і, урожайність сільськогосподарських культур. Багаторічний досвід аграрного виробництва засвідчує, що застосування лише агротехнічних заходів, навіть найсучасніших, не забезпечує стабільності агроландшафтів. Тому для припинення прояву деградаційних процесів необхідно використання лісомеліоративних заходів. Впровадження в практику сільськогосподарського виробництва лісомеліорації в поєднанні із агротехнічними заходами має стати стратегічним напрямом управління агроландшафтами.

На бюро Президії Української академії аграрних наук (23 жовтня 2008 р.) зазначалось, що застосування новітніх, лише агротехнічних заходів не повною мірою забезпечує ведення агропромислового виробництва на засадах збалансованого розвитку. В Україні створено близько 1,4 млн. га захисних лісових насаджень різного цільового призначення, вони захищають майже 40% орних земель. Для захисту іншої частини ріллі потрібне додаткове створення полезахисних лісових смуг. Орієнтовно кількість їх повинна бути збільшена в 2-3 рази від існуючої (до 800 тис. га.), залежно від конкретних регіональних умов. І це при умові виконання повного обсягу створення всіх інших видів захисних лісових насаджень і збереження існуючих.

Аналіз сучасного ступеня повноти і завершеності систем захисних лісових насаджень і необхідності їх оптимізації засвідчив, що полезахисна лісистість країни становить лише 1,3%, зокрема у Степу – 2,2%, Лісостепу – 1,0 та у Поліссі – 0,4%, що значно нижче за оптимальну: 3,8 – 6,2%; 2,7 – 4,4; 2,4 – 4,5% відповідно.

Сучасний стан захисних лісових насаджень та їх систем різного цільового призначення не забезпечує захищеність сільськогосподарських територій та стабільне функціонування агроландшафтів України. Недостатня їх полезахисна лісистість та захищеність, надмірна розораність, низька частка в структурі сільськогосподарських земель умовно стабільних угідь – сіножаті, пасовища, багаторічні насадження, захисних лісових насаджень не забезпечує екологічну стійкість агроландшафтів.

Екологічний стан агроландшафту прийнято оцінювати за співвідношенням – рілля: природні кормові угіддя: ліси; для України воно має становити 1:1,6:3,6 відповідно. Проте фактично це співвідношення становить: 1: 0,23: 0,3, що свідчить про сильно погіршений екологічний стан агроландшафтів України, у Поліссі він середньо погіршений, Лісостепу – сильно погіршений із наближенням до катастрофічного, у Степу – катастрофічний [Созінов О.О., Козлов М.В., Сердюк А.Г. та ін., 1998].

В лісових та захисних насадженнях системи Мінагрополітики не проводиться лісовпорядкування, внаслідок чого не можна об'єктивно оцінити їх загальний стан та функціональні характеристики. В захисних лісових насадженнях інвентаризацію не проводили з 1975 року. За 35 років

значна кількість насаджень, особливо полезахисних, не відповідає своєму призначенню і внаслідок відсутності лісівничого догляду (рубок догляду), самовільних рубок, пожеж, пошкодження шкідниками тощо втратила свої захисні функції. Близько 40% полезахисних лісових смуг мають незадовільний стан і лісомеліоративні властивості.

В порядку здійснення державного контролю за веденням лісового господарства в лісових насадженнях на підприємствах Мінагрополітики встановлено, що лісове господарство, лісозахисні та лісоохоронні заходи в цих лісах ведуться на низькому рівні. Рубки догляду за лісом, інші рубки, головною метою яких повинно бути підвищення продуктивності лісів, поліпшення їх породного складу, здійснюються в обсягах, які не враховують стан насаджень, а проводяться виходячи з потреб господарств в деревині.

В зв'язку з масовим вирубуванням за останні роки полезахисних лісових смуг у різних регіонах країни їх стан суттєво погіршився. Показовий приклад: якщо 1975 р. було створено 17,2 тис. га полезахисних лісових смуг і 36,1 тис. га інших захисних лісових насаджень, то за останні 10 років площа їх створення зменшилась до 300 га 1998 р., а починаючи з 2003 р. щорічно не перевищує 100 га (2004 р. – 80 га, 2005 р.- 70, 2006 р. – 26, 2007 р.- 11, 2008 - 16, 2009 – 20 га), !? Підприємствами Мінагрополітики в 2005 - 2006 рр. із запланованих обсягів створення захисних лісових насаджень (за рахунок коштів державного бюджету) не створено жодного гектара, а 2007 р. із запланованих обсягів створення захисних лісових насаджень – 11,3 тис. га (за рахунок коштів державного бюджету) фактично створено лише 2,1 тис. га. Обсяги створення захисних лісових насаджень різного цільового призначення в країні мають сягати не менше 150 - 200 тис. га/рік, для забезпечення оптимального поєднання агротехнічних і лісомеліоративних заходів в управлінні структурою агроландшафтів. Це дасть можливість реалізувати потенційні можливості агролісомеліорації в забезпеченні збалансованого розвитку АПК країни. Першочерговими заходами слід вважати створення оптимізованих систем захисних лісових насаджень в агроландшафтах та залісення угідь, що вийшли з сільськогосподарського використання.

Виходячи з вимог діючого законодавства та екологічних реалій сьогодення, визначені основні пріоритети сталого розвитку лісового господарства України. Ці пріоритети закріплені у Державній програмі «Ліси України» на період 2002-2015 роки. До них, зокрема відносяться: - збільшення лісистості території до науково обґрунтованого оптимального рівня - 19%;- нарощування природоохоронного потенціалу лісів та збереження біологічного різноманіття лісових екосистем; - підвищення стійкості лісових екосистем до негативних факторів навколишнього середовища – зміни клімату, зростаючого антропогенного навантаження, лісових пожеж, хвороб та шкідників лісу; - розширення робіт із захисного лісорозведення і агролісомеліорації.

В цілому проблема розробки наукових основ функціонування і стану захисних лісів і захисних лісових насаджень в агроландшафтах України

значно загострилася, оскільки наразі полезахисні лісові смуги на сільськогосподарських землях не мають свого господаря, ліквідована агролісомеліоративна служба у системі Мінагрополітики.

Останнім часом точаться дискусії щодо доцільності створення нових лісів у Степу, оскільки зростання рівня лісистості у цій природній зоні призведе до збіднення фауністичного і флористичного різноманіття. Заліснювати слід лише ті землі, які є лісопридатними і не є в переліку об'єктів, як цінні фауністичні і флористичні комплекси, що підлягають чи можуть підлягати охороні.

Для організації та ведення лісомеліоративних заходів в агроландшафтах на засадах збалансованого розвитку та підвищення ролі лісомеліорації в економіці країни в Інституті агроєкології і природокористування НААН України вперше розроблено сучасну Концепцію управління агроландшафтами в Україні.

Мета Концепції полягає в системному запровадженні лісомеліоративних заходів в агроландшафтах на засадах збалансованого розвитку для більш повної реалізації потенціальних можливостей лісомеліорації в зміцненні економіки держави. Основними завданнями Концепції є:

- формування концептуальних основ управління агроландшафтами лісомеліоративними методами на засадах збалансованого розвитку;
- створення оптимізованих систем захисних лісових насаджень в агроландшафтах;
- збільшення полезахисної лісистості сільськогосподарських територій та підвищення екологічної ролі захисних лісових насаджень різного цільового призначення;
- оптимальне поєднання агротехнічних і лісомеліоративних заходів з управлінням структурою агроландшафтів.

Концепцію спрямовано на збереження та відтворення природно-ресурсного потенціалу агроландшафтів, зокрема ґрунтів, вод, ландшафтного біо - та фіторізноманіття, впровадженню положень Європейської ландшафтної конвенції (2004 р.). Реалізація Концепції сприятиме переведенню природокористування в агросфері на засади збалансованого розвитку, збереженню і розширенню біорізноманіття. При цьому зменшиться загроза деградації земель, створяться сприятливі екологічні умови для ведення сільського господарства. Без вирішення на державному рівні основних проблем, що гальмують розвиток агролісомеліорації, захисні лісові насадження приречені на поступову деградацію. Для вирішення проблем агролісомеліорації в країні, пріоритетними напрямками досліджень для наукових установ НААН України на 2012-2020 рр. слід вважати:

- визначення оптимального співвідношення лісів і захисних лісових смуг різного цільового призначення (полезахисних, протиерозійних, прируслових, кольматуючих тощо) диференційовано водозборам рік і типам ландшафтів;

- обґрунтування доцільності збільшення рівня захисної лісистості та уточнення регіональних нормативів захисної лісистості;

- розробку адаптованих моделей лісомеліоративних комплексів для агроландшафтів з урахуванням зональних систем землеробства, стану ґрунтів і водних ресурсів;

- обґрунтування наукових засад створення систем захисних лісових насаджень та використання захисних лісів на радіоактивно забруднених землях;

- розробку нормативної та правової бази збереження і утримання лісомеліоративних смуг та захисних насаджень.

Для покращення стану агролісомеліорації пропонується розробити програму, котра передбачала б вирішення таких основних завдань:

- урегулювання питань підпорядкування та утримання існуючих захисних лісових насаджень з чітко визначеними джерелами фінансування для проведення необхідних лісівничих заходів, а також завершення етапу передавання агролісомеліоративних насаджень у постійне й тимчасове користування підприємствам, фермерським господарствам та іншим сільськогосподарським користувачам;

- захисні лісові насадження на землях сільськогосподарського призначення повинні знаходитися у власності господарів земель. Створення полезахисних лісових смуг має виконуватися працівниками лісового господарства (за договорами). Після зімкнення смуги мають передаватися на баланс сільськогосподарських структур, колективних та інших власників. У подальшому роботи з ведення господарства в полезахисних смугах також можуть виконуватися за договорами з підприємствами лісового господарства;

- запровадження в практику укладання договорів і залучення до виконання рубок і догляду госпдоговірних ланок державних лісогосподарських підприємств та місцевого населення;

- відновлення агролісомеліоративної (лісомеліоративної) служби в системі сільськогосподарського виробництва;

- проведення інвентаризації захисних лісових насаджень. Законодавче закріплення проведення інвентаризації захисних лісових насаджень різного цільового призначення, не рідше одного разу в 5 років (в полезахисних насадженнях) і 10 років (в лісомеліоративних захисних насадженнях). Це відноситься і до проведення лісомеліоративного впорядкування в захисних лісових насадженнях різного цільового призначення;

- потрібно передбачити організацію робіт з проведення постійного лісомеліоративного моніторингу за станом та ефективністю захисних лісових насаджень, в першу чергу в регіонах з великим антропогенним та техногенним навантаженням;

- розробка науково-обґрунтованої Державної програми розвитку лісових меліорацій у країні до 2025 року та здійснення комплексу наукових, організаційних, матеріально-технічних заходів із її реалізації. Необхідно

також розробити Генеральну схему створення систем захисних лісових насаджень різного цільового призначення в Україні в контексті єдиної загальнодержавної оптимізованої системи захисних лісових насаджень і лісів на період до 2025 року. Загальнодержавна оптимізована система захисних лісових насаджень має бути розроблена на фізико-географічній основі з використанням нового лісомеліоративного районування України. Конструктивні параметри систем повинні враховувати меліоративно-екологічну напруженість території по водній і вітровій ерозії та її інтенсивність, а також фізико-географічну характеристику і ландшафтно-типологічну структуру району (тип місцевості).

Вирішення цих питань дасть змогу стабілізувати екологічний простір, в якому ми живемо і працюємо, і створити в країні сприятливі умови для ефективного господарювання.

Перелік законодавчо-нормативних документів, що мають забезпечувати збереження біорізноманіття лісів під час ведення лісового господарства й утворюють власне нормативно-законодавчу базу ведення лісового господарства, наведений в таблиці 4 додатку Г. Вказані в цій таблиці документи певною мірою відображають положення для виконання міжнародних зобов'язань України.

Сучасна правова політична база в Україні щодо природної складової довкілля представлена “Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 року” (Закон України від 21 грудня 2010 року № 2818- VI), “Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки” (Розпорядження КМУ від 25 травня 2011 р. № 577-р), Концепцією збереження біологічного різноманіття України (Постанова КМУ від 12.05.1997 р. № 439) та низкою інших нормативно правових актів.

Головним документом, який визначає, у тому числі, і ведення лісового господарства, є Лісовий кодекс, затверджений законом України № 3404-IV 8 лютого 2006 року зі змінами від 16.10.2012 р. Питання збереження біорізноманіття викладені в статті 85 “Збереження біорізноманіття в лісах”, в якій, зокрема, йдеться про таке: “Збереження біорізноманіття в лісах здійснюється їх власниками та постійними лісокористувачами на генетичному, видовому, популяційному та екосистемному рівнях шляхом: 1) створення і оголошення в установленому законом порядку на найбільш цінних лісових ділянках територій та об'єктів природно-заповідного фонду, розвитку екологічної мережі; 2) виділення, створення і збереження об'єктів цінного генетичного фонду лісових порід (генетичних резерватів, плюсових деревостанів і дерев, колекційних лісових ділянок, лісонасінних ділянок і плантацій, дослідних та випробних культур тощо); 3) недопущення генетичного забруднення генофондів аборигенних порід та інвазій інтродукованих видів у природні екосистеми; 4) застосування екологічно орієнтованих способів відтворення лісів та використання лісових ресурсів; 5) забезпечення охорони рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, рослинних угруповань, пралісів,

інших цінних природних комплексів відповідно до природоохоронного законодавства”.

Контрольні питання:

1. Яке значення гірських лісів?
2. Чим зумовлена проблема неефективного захисту сільськогосподарських угідь захисними лісовими насадженнями лінійного типу?
3. Які є проблеми захисного лісорозведення і агролісомеліорації в Україні?
4. Які шляхи їх вирішення проблеми захисного лісорозведення і агролісомеліорації в Україні?
5. Назвіть законодавчо-нормативних документів, що мають забезпечувати збереження біорізноманіття лісів під час ведення лісового господарства

Теми для самостійної роботи аспіранта

1. Стан полезахисних смуг на території с. Дубіївка Черкаського району Черкаської області.
2. Поняття про еталонні ліси та потенційну продуктивність лісів.
3. Методи поліпшення стану лісових насаджень на староорних землях.
4. Загальні відомості про ліс і лісові насадження.
5. Підвищення стійкості лісових екосистем до впливу негативних факторів середовища, змін клімату.
6. Посилення державного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів
7. Вплив абіотичних факторів на ліс
8. Характеристика основних типологічних класифікацій.
9. Підвищення продуктивності та поліпшення якісного складу лісових насаджень
10. Вивчення типів лісорослинних умов і типів лісу за 12 класифікацією Алексеева-Погребняка
11. Диференціація дерев та природний відпад у лісі

Перелік питань для складання іспиту

1. Визначення поняття «Сталий розвиток». У результаті чого з'явилась концепція сталого розвитку?
2. На які категорії поділяються ліси державних підприємств обласного управління?
3. Обсяги створення захисних насаджень в Україні?
4. Розподіл площі лісів за переважаючими деревними породами.
5. Дайте визначення: Група А, група В, група D.
6. Охарактеризуйте найбільш розповсюджені едатопи (Сухий бір, Вологий бір).
7. Дайте визначення «Вологі умови», «Сирі місцеоселення», «Мокрі типи».
8. Охарактеризуйте найбільш розповсюджені едатопи (Сухий суббір, Вологий суббір).
9. Що таке посуха і суховійні вітри?
10. Охарактеризуйте найбільш розповсюджені едатопи (Свіжий складний суббір, Сирий сугрудок).
11. Дайте визначення атмосферної посухи.
12. Дайте характеристику посушливості клімату.
13. Що таке прямодіючі і непрямі фактори?
14. Дайте визначення ґрунтової посухи.
15. Охарактеризуйте найбільш розповсюджені едатопи (Мокра діброва).
16. Що запропонував Г. М. Висоцький для визначення зволоженості клімату?
17. Що таке суховійні вітри?
18. Охарактеризуйте найбільш розповсюджені едатопи (Бучини, Свіжа бучина)
19. Що викликає пилові та чорні бурі?
20. У наслідок чого виникають зимові хуртовини? Негативний наслідок хуртовин.
21. Водна ерозія та її наслідки.
22. У своїй лісогосподарській діяльності підприємства Державної агенції лісових ресурсів України користуються наступними законодавчими актами та нормативними документами.
23. Охарактеризуйте найбільш розповсюджені едатопи (Свіжий складний суббір, Сирий сугрудок).
24. Охарактеризуйте найбільш розповсюджені едатопи (Сухий бір, Вологий бір).
25. Дайте визначення атмосферної посухи.
26. Охарактеризуйте найбільш розповсюджені едатопи (Свіжа діброва, Волога діброва)

Список рекомендованої літератури:

1. Бяллович Ю. П. Нормативы оптимальной лесистости равнинной части СССР // Лесоводство и агролесомелиорация. – К.: Урожай, 1972. – Вып. 28. – С. 54 – 65.
2. Бяллович Ю. П. Расчеты нормативов ширины защитных лесных полос по берегам рек в равнинных районах СССР // Лесоводство и агролесомелиорация. – К.: Урожай, 1972. – Вып. 29. – С. 35 – 44.
3. Генсирук С. А. Комплексное лесохозяйственное районирование Украины и Молдавии. – К.: Наукова думка, 1981. – 360 с.
4. Гладун Г. Б., Малюга В. М. Оптимізація насаджень лісомеліоративного комплексу Лівобережного Лісостепу // Лісівництво і агролісомеліорация. – Х.: РВП Оригінал, 2000. – Вып. 98. – С.125 – 130.
5. Глебов М. М. Формування оптимальної лісистості Лівобережної України на лісотипологічній основі // Лісова типологія в Україні: сучасний стан, перспективи розвитку: Матеріали XI Погребняківських читань (10 – 12 жовтня 2007 р., м. Харків). – Х.: 2007. – С.54–55.
6. Копій Л. І. Оптимізація лісистості Західного регіону України / дис. ... д.с.-г.н. Л.: УДЛТУ, 06.03.03. – Л, 2003.
7. Коптев В. И. Расчет нормативов полезащитной лесистости на неорошаемых землях Украины // Лесоводство и агролесомелиорация. – К.: Урожай, 1972. – Вып. 29. – С. 9 – 13.
8. Лищенко А. А. Расчет нормативов лесных полос в массивах орошения юга СССР // Лесоводство и агролесомелиорация. – К.: Урожай, 1972. – Вып. 29. – С. 13 – 18.
9. Ліс у Степу: основи сталого розвитку: Монографія / О. І. Фурдичко, Г. Б. Гладун, В. В. Лавров; За наук. ред. О. І. Фурдичка. – К.: Основа, 2006. – 496с.
10. Лісистість оптимальна // Українська енциклопедія лісівництва: У 2-х т.– Т. 1 / За ред. С. А. Генсірука. – Львів: Нац. акад. наук. Укр.; Наук. товариство ім. Шевченка, 1999. – С. 415 – 416.
11. Лісовий Кодекс України // Кодекси України. – 2006. – № 6.– К.: Форум, 2006. – 74 с.
12. Лосицький К. Б. К вопросу об оптимальной лесистости // Лесн. хоз-во. – 1961. – № 11.– С. 44–49.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1

Лісистість території України

Адміністративні області	Загальна територія, тис.км ²	Вкриті лісовою рослинністю землі, тис. га	Фактична лісистість	Оптимальна лісистість
Вінницька	26,5	351,4	13,3%	16%
Волинська	20,2	632,4	31,3%	37%
Дніпропетровська	31,9	152,8	4,8%	8%
Донецька	26,5	185,5	7,0%	12%
Житомирська	29,9	989	33,1%	37%
Закарпатська	12,8	652,9	51,0%	55%
Запорізька	27,2	105,4	3,9%	5%
Івано-Франківська	13,9	576,7	41,5%	49%
Київська	28,9	632,2	21,9%	23%
Кіровоградська	24,6	158,8	6,5%	11%
Луганська	26,7	282,9	10,6%	16%
Львівська	21,8	626,4	28,7%	30%
Миколаївська	24,6	94,9	3,9%	7%
Одеська	33,3	195,3	5,9%	9%
Полтавська	28,8	236,2	8,2%	15%
Рівненська	20,1	731,7	36,4%	40%
Сумська	23,8	403,8	17,0%	21%
Тернопільська	13,8	192,4	13,9%	20%
Харківська	31,4	372,7	11,9%	15%
Херсонська	28,5	132,4	4,6%	8%
Хмельницька	20,6	262,7	12,8%	17%
Черкаська	20,9	319,3	15,3%	16%
Чернівецька	8,1	237,8	29,4%	33%
Чернігівська	31,9	656,6	20,6%	23%
ВСЬОГО по Україні	603,7	9490,9	15,7%	20%

Додаток Б

Таблиця 2

Лісистість країн Європи

№ п/п	Країна	Загальна площа території країни, тис.га	Площа вкритих лісом земель, тис.га	Процент лісистості
1	Швеція	45218	27264	60,3
2	Фінляндія	33814	21883	64,7
3	Франція	54919	15156	27,6
4	Іспанія	50596	13509	26,7
5	Німеччина	35702	10740	30,1
6	Туреччина	77945	9954	12,8
7	Італія	30132	9857	32,7
8	Україна	60370	9491	15,7
9	Польща	31268	8942	28,6
10	Норвегія	32376	8710	26,9

Додаток В

Таблиця 3

Інформація про заповідання території України та лісів Держлісагентства України

Адміністративна одиниця	В межах адмін. одиниці			У межах лісового фонду ДАЛРУ		
	Площа АО, тис.га	ПЗФ, тис.га	% запо- відності	Площа, тис.га	ПЗФ, тис.га	% заповідності
1	2	3	4	5	6	7
Волинська	2014,5	219,2	10,88	574,9	114,9	20,0
Житомирська	2982,7	136,6	4,58	750,1	110,8	14,8
Рівненська	2005,1	172,7	8,61	708,6	120,4	17,0
Чернігівська	3190,3	244,7	7,67	402,2	82,2	20,4
ПОЛІССЯ - разом	10192,6	773,2	7,59	2435,8	428,3	17,6
Вінницька	2649,3	59,5	2,25	219,0	15,0	6,8
Київська	2812,1	112,1	3,99	405,4	23,4	5,8
Полтавська	2875,0	142,4	4,95	196,2	43,5	22,2
Сумська	2383,2	176,3	7,40	281,9	33,4	11,8
Тернопільська	1382,4	122,6	8,87	157,1	46,4	29,5
Харківська	3141,8	74,2	2,36	319,8	53,0	16,6
Хмельницька	2062,9	312,5	15,15	184,6	50,0	27,1
Черкаська	2091,6	63,1	3,02	279,8	14,6	5,2
ЛІСОСТЕП - разом	19398,3	1062,7	5,48	2043,8	279,3	13,7
Дніпропетровська	3192,3	89,4	2,80	96,3	16,3	16,9
Донецька	2651,7	93,0	3,51	130,7	42,1	32,2
Запорізька	2718,3	123,2	4,53	76,8	13,7	17,8
Кіровоградська	2458,8	99,4	4,04	125,7	22,2	17,7

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
Рескомліс АР Крим	2608,1	219,3	8,41	250,4	50,4	20,1
Луганська	2668,3	91,2	3,42	336,6	27,0	8,0
Миколаївська	2458,5	75,5	3,07	84,5	22,6	26,7
Одеська	3331,3	150,8	4,53	202,0	46,4	23,0
Херсонська	2846,1	224,2	7,88	174,5	16,2	9,3
ЛІСОСТЕП - разом	24933,4	1166,0	4,68	1477,5	256,9	17,4
Закарпатська	1275,3	177,5	13,92	493,4	55,4	11,2
Івано-Франківська	1392,7	218,8	15,71	468,9	63,6	13,6
Львівська	2183,1	146,8	6,72	478,0	85,3	17,8
Чернівецька	809,6	103,6	12,80	167,4	74,1	44,3
КАРПАТИ - разом	5660,7	646,7	11,42	1607,7	278,4	17,3
м. Київ	83,6	12,4	14,89			
м. Севастополь	86,4	26,2	30,27	34,3	15,0	43,7
ВСЬОГО:	60355,0	3667,4	6,08	7599,1	1257,9	16,6

Законодавчо-нормативні документи (що включають природоохоронні аспекти), якими повинні керуватися при веденні лісового господарства в Україні

Тип документа	Назва документа
Кодекси, Закони	<p>Лісовий Кодекс України. Закон України № 3404-IV, постанова ВР від 8 лютого 2006 року.</p> <p>Земельний кодекс України, від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. Водний кодекс України, від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР.</p> <p>Кодекс України про адміністративні правопорушення. Кримінальний кодекс України.</p> <p>Про охорону навколишнього природного середовища”, від 26 червня 1991 року, № 1268-XII.</p> <p>“Про природно-заповідний фонд”, від 16 червня 1992 року № 2456-XII. “Про рослинний світ”, від 9 квітня 1999 року, № 591-XIV.</p> <p>“Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в яли- цево-букових лісах Карпатського регіону”, від 10 лютого 2000 року, № 1436-III.</p> <p>“Про мисливське господарство та полювання”, від 22 лютого 2000 року, № 1478-III.</p> <p>“Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки”. Від 13 грудня 2001 року № 2894-III. “Про Червону книгу України”, від 7 лютого 2002 року № 3055-III. “Про екологічну мережу України”, від 24 червня 2004 року № 1864-IV. “Про особливості державного регулювання діяльності суб’єктів підприєм- ницької діяльності, пов’язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів”.</p>
Правила, постанови, інструкції, рекомендації	<p>Державна цільова програма “Ліси України” на 2010-2015 рр. (затвер- джена постановою Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2009 р., № 977).</p> <p>– Положення про Зелену книгу України (затверджене постановою Кабіне- ту Міністрів України від 29 серпня 2002 р., № 1286).</p> <p>– Перелік рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні і заносяться до Зеленої книги України (Затверджений Наказом Мініс- терства охорони навколишнього природного середовища України 16 жовтня</p>

2009 № 545 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України 4 листопада 2009 р. за № 1024/17040).

– Положення про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів і про порядок установлення лімітів використання природних ресурсів загальнодержавного значення (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 року № 459, зі змінами).

– Інструкція про порядок встановлення лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення (із змінами, затверджена наказом Мінприроди від 11 травня 1994 р. № 43 і зареєстрована в Мінюсті України 24 травня 1994 р., № 111/320).

– Інструкція про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення (затверджена наказом Мінприроди України від 11 травня 1994 р., № 43 і зареєстрована в Мінюсті України 24 травня 1994 р., № 112/321, зі змінами).

– Порядок ведення державного лісового кадастру та обліку лісів (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 року, № 848).

– Санітарні правила в лісах України (затверджені Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України № 136 від 21.03.2012, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 6 квітня 2012 р. за № 505/20818).

– Інструкція про порядок ведення державного лісового кадастру і первинного обліку лісів (затверджена наказом Держкомлісгоспу України № 298 від 01 жовтня 2010 р., зареєстрована в Мінюсті України 16 грудня 2010 р., № 1267/18562). Правила відтворення лісів. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 р. № 303. Правила поліпшення якісного складу лісів. Постанова Кабінету Міністрів України № 724 від 12 травня 2007 року

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Практична робота №1. Збільшення лісистості території у природних зонах до оптимального ріння.....	4
Практична робота №2. Нарощування природоохороного потенціалу лісів, збереження їх біологічного різноманіття.....	6
Практична робота №3. Розширення робіт із захисного лісорозведення і агролісомеліорації. Удосконалення нормативно-правової бази у галузі лісового господарства та її гармонізації з міжнародними принципами сталого розвитку та управління лісами....	8
Теми для самостійної роботи аспіранта.....	18
Перелік питань для складання іспиту.....	19
Список рекомендованої літератури.....	20
Додатки.....	

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

